

13. szám.

ISKOLAI LAP,

protestans növelészeti közlöny.

Szeged, 1861. július 10.

Felelős szerkesztő:
Szeberényi Lajos.
(Lakása: Élésház utca, 55-dik szám.)
Főmunkatárs: **Vince Sándor.**

Megjelen:
Minden hónap 10., 20. és 30-dikán.
Előfizetési díja:
Egész évre 2 forint, félévre 1 for.

Az „Iskolai lap“

második, július—decemberi, félévi folyamára ezennel előfizetést nyitunk, figyelmeztetvén különösen fél éves előfizetőinket, hogy megrendöléseiket megújítani siessenek.

Még első félévi teljes számú példányok is kaphatók.

Előfizetési díj: egy évre 2 for. félévre 1 for. o. b.

Az Iskolai lap szerkesztő- és kiadó-hivatala.

Tanítottassék-e a honi történelem népiskoláinkban s mikint?*)

Hogy legközelebbi időkben a népiskolák ügye nemcsak figyelem, hanem fontosságához mért gondolkozás s meleg ápolás tárgyává is tétetett hazaszerte: csak egy futó szemle kell népiskoláink jelene fölött, azonnal meggyőződhetik a vizsgáló lélek. Egyesek és testületek legnemesb erői hozattak mozgásba, különösen a népiskolai oktatás javítására, az előhaladott kor kívánalmainak megfelelőbbé tételére. Jólehet azonban a népiskolai tanügy oly melegen karoltatott is föl, bár annyi nemes hévvel s a jelen politikai élet lekötő mozgalmasság jelenetein magát túltevő ügybuzgósággal foglalkoznak is csendes elvonultságban, ezen egyik fontosabb hazai ügy

*) Annál inkább ajánljuk t. olvasóink figyelmébe e becses értekezést, mivel annak szerzőjénél, ki jelesb tanférjaink egyike, egy oly történeti olvasókönyv, melyent e cikk folytán említ, nemcsak munkában van, de befejeztetéséhez is közeledik. Kívánatos, hogy az minél előbb kiadóra is találjon.

Szerk.

körül a hivatottabb elmék: mégis mily kevés az eddig kivívhatott eredmény, mégis mily távol vannak még népiskoláink azon örvendetes és boldogító állapotól, miszerint csak a külföldön, jelesen Németországban érvényre emelkedett pädagogikai tisztult nézetek s fölfogások szellemében, s eredményével is hatni képesekké tétetnének? Sok van még ez ügyben, minek máskép kellene lenni; sok nincs, minek léte égető s halaszthatlan szükségkint nyomúl elodázhatlanul előtérbe.

A helyett azonban, hogy még e tekintetben számos szükségünk sorozatát registrálnám: a népiskola munkakörébe bevonandó tantárgyak fölötti eszmék némi tisztázása tekintetéből, ama bár sokakat meglepő kérdés megfejtésére próbálom ez igénytelen sorokkal törölni az érdeklöttek figyelmét:

Tanítottassék-e a honi történelem népiskoláinkban s mikint?

Meglepőnek mondám sokakra nézve a fölállított kérdést; de okom van reá, hogy azt ez illetékes szerény lap hasábjain fölvessem. Mert, hogy a sok szót kerüljem, vannak (?) vagy legalább van kétkedő Tamás, kinek, e lelke legmélyebb meggyőződése szerint fontos tantárgy mellözése által népiskolai képzésünk testén ütött sebhelyek vagy legalább érzékeny hiányok megtapogatására, érzékelésére alkalmat nyújtani, már csak a tanügy érdekében is kívánatosnak vélem.

Tanítottassék-e a honi történelem népiskoláinkban?

E kérdésre minden tétova nélkül igennel felelek, már csak azért is, mert ezt kívánja a népiskola föladata. De hát mi a népiskola valódi, józan növelészeti s tanítási elvekből elvont föladata? Hogy a népiskola föladatát megfejtene, ha a nép gyermekeit, az életben nélkülözhetetlen olvasás, irás, számolás s vallás gépies megtanultatása által az eredeti műveltség, tudatlanság sötét birodalmán egy lépéssel túlegygette, ezt csak az állíthatja, ki az újabb kor virradását hirdető kakasszóra érzéketlenül, még most is csaknem középszázadi korlátolt eszmék, szűkkörű nézetek álmában vétkesen szendereg. Miből önként foly, hogy az iskoláinkban korábban divatozott, s a lélekölő emlékeléssel egybekapcsolott anyagi oktatást nem tűzheti ki a népiskola föladataül. A halhatatlan népiskolaügy reformator Pestalózzai szemléleti módszerével, mely szerint a különböző szemléletek hézagtalan s fokozatosan rendezett összefüggésben, a növendék minden erőit fejlesztve vezetessenek annak lelke elé, új korszak nyílt a népiskolák történetében. Minek folytán az alakító oktatás nyomúl előtérbe, vagy is oly tan módszer, mely a pozitív ismeretek félretételével, vagy legalább azok népiskolákban leendő elsajátításának minél kevesebb becsértékre leszállításá-

val csak az emberben rejlő össztehetségek minden oldalú őszhangzatos fejlesztését, gyakorlását, képzését s lehető tökélyre emelését, még pedig oly célból ismeri a népiskola föladatának, hogy annak ekint fejlesztett, képzett, elkészített növendékei az iskola küszöbén túl, magok legyenek képesek az életben a szükséges ismeretek megszerzésére. E két egymástól lényegesen különböző nézet állt legújabb időkben nemcsak szemközt; de tüzes harcban is egymással, mely mindegyik különbözőleg fogalmazza, s tüzi ki a népiskola föladatát. Jaj a népiskolának, s az abban lélekgyötrelmek közt képződő növendékeknek, hol még ma is amaz elsőbbi oktatásmód zászlója alatt küzd, kínlódik a tanító, ferdítettik, butítottik, bénítottik a tanítvány, s romboltatik le örökre a növendék ész- és kedélyvilága!! De vajjon tisztán alakí oktatás, a gyermeki lélek erőinek fejlesztése s gyakorlása megoldja-e teljesen a népiskola föladatát? ez-e a vezérlobogó, mely körül kell csoportosúlni a zsenge ifjuság barátainak, szellemi vezetőinek? Kertész lévén, kérdem, ha kerted földét, mely egykor vad és sivár volt, a különböző földrétegek mindennemű vegyítése, fölforgatása által elkészítetted, a beleszórandó legnemesebb növénymagok befogadására, kiesirázására s majdan dús tenyészetére eleget tettél-e föladatodnak, hogy ékes és viruló kertet állíts elő a puszták sivatagjain, ha magról, kell, hogy a legnemesebből s a lehető mennyiségben gondoskodni, s azt kerted jól művelt földébe kellő időben elhinteni elmulasztottad? Bizonyára csak az okszerű kertészet útmutatásai s mesteri fogásaival teljesen elkészített földbe annak idején, kivánt mennyiségben végrehajtott veteményezés folytán, foghatod édené, a haszon és gyönyörűség panorámájává átvarázsolni, az ősvadon rengetegeit gyönyörű fa-, fű- és virágnéppel megtelepíteni az őstermészet vadon tájait. Ime e hasonlatban kész felelet rejlik a kérdés megfejtésére: tisztán alakí oktatás lehet-e a népiskola célhoz vezető föladata? Hogy teljesen kielégítőleg nem lehet, jeles növelészeti tekintélyek, kivált annak túlsúlyra emeléséből nyilvánított nézete is bizonyítólag tanúskodik. „Az iskolai oktatás túlbecsülésével mindig az anyagi oktatás kevésre becslése van összekötve. A dologismeret háttérbe szorítottatik: a pozitív tudás nemcsak hasztalannak, hanem az általános alakító oktatás akadályának tekintetik, és a valódi életre tartozó ismereteket elhanyagolja, s a tanítványok lesznek fölületes és hiú fecsegők, mint mesterök.“ Ha általam föltétlenül alá nem írható, minden bizonynyal súlyt érdemlő nézetek ezek. Bizonyára tehát keresvén az igazságot, a kettő között fekszik az, a kettő között

létező „biztos közép“ tárja azt föl legbiztosabban számunkra. Vagy is az elemi oktatás szóban forgó két neme bölcsegyesítéséből elvont pædagogikai nézet foghatja legbiztosabban kijelölhetni a népiskola egyedül üdvhozó föladatát. Be kell tehát vonni a népiskola munkakörébe a positiv tudás mindazon becses tényezőit, mindazon ismeretek gyermeki fölfogással öszhangzó elemeit, melyek úgy a lelki erők fejlesztésére, képzésére, mint az élet későbbi szükségére maradandó s tartós becsesel bírnak. Legyen fogalmam szerint a népiskola ismeretközlő is, hozassék kapcsolatba az étellel a nélkül, hogy ez irányban való hatása bizonyos életüzleti ügyességek elsajátításában nyilvánulna, így, kell, hogy az némi real iránynyal bírjon.

Es most azon ponthoz jutottam, hogy teljes biztossággal kimondjam, hogy ha van valamely tudomány, mely kapcsolatos az étellel, s mely a népiskolai tantárgyak közt méltó helyet foglalhat el: úgy minden bizonynyal a honi történelem az. Továbbá ha van ismeretág, melynek nagyobb, hatékonyabb, képzőbb hatása volna, akár értelmi, akár — mi a népéletnél s így a népnövendékek növelésénél legtöbb figyelmet igényel — erkölcsi tekintetben: úgy általában a történelem, különösen a honi történelem az, melyet kizárni a népiskolából már csak e tekintetben is, növelészetű hiba, soha meg nem bocsátható vétkes mulasztás volna.

Nem szabad itt még ama nagyfontosságú tekintetet sem téveszteni szem elöl: hogy a népiskola a nép számára alkotott intézet lévén, a nép számára kell, hogy növeljen józan s hasznos tagokat. Képezze növendékeit a lelki erők minden oldalú fejlesztése által ne csak az életben öntevökké, hanem hasson emberi, keresztyéni s polgári jellemeik képezésére, fejlesztésére, erősítésére, vagy is képezze egykor hasznos, jellemes tagjaivá azon nagy osztálynak — a népnek — melynek létköre, munkaterve, világa ügyszólva a haza. Ha a népiskola kellő figyelem- s számbavétel nélkül tér ki e fontos tekintet elöl, ha feledi azt, hogy a növendék nemcsak ember; de egyszersmind tagja a nemzetnek, s így az általános emberi képzés mellett polgári létele felöli öntudata ébresztésére, élénkítésére, gondját, képzőmunkáját ki nem terjeszti: úgy az ily intézet már e tekintetből kölcsönözött különös jellegű kötelmeinek, rendöltetésének teljesen meg nem felelt. Oly hézag, oly ür támadt ez által a népiskola működésében, melyet helyreütni, betölteni az iskola küszöbén túl semmi sem lesz képes: egy beiratlan lap marad ez által a növendék szive tábláján, melyet a polgári jog- és köteleességérzet a

szabadság és honszeretet magasztos vonásaival fölékíteni az élet ujjainak nem sikerül. Nem akarok én a gyöngge gyermekből légben szédelő kozmopolitát képezni, nem akarom, hogy az a gyermeki ész és kedélyvilág tápadó földéből kiszakítva, más legyen mint csemete; de oly csemete, melyet kezeim oltás által a vad alanyon megnemesítettek, s a kora ápolás szükséges műtétei után reményteljes fejlődésnek indítottak, hogy legyen egykor disz- és árnyadó terebélyes fává, a maga, bármily szerény térfogatán, a társadalmi élet földében.

(Vége következik.)

TÁRCA.

Belföldi tanügyi szemle.

□ A békésbánáti h. b. egyházmegye f. hó 18. és 19. napjain Öcsödön tartott gyűlésében, több a népiskolai oktatás, növelés érdekében üdvös intézkedések, határozatok hozattak, az egyházmegye népiskolai választmány előterjesztésére, javaslatára. Ilyenek p. o. tanteremek, iskolaépületek tisztán s jókarban tartása, rendes fűtetése télen át. Az isk. udvartelek fákkal beültetése, már csak azért is, hogy a rendesen szűk tantermekben összezsúfolódott gyermekek nyáron által, ezek hives árnyékában egymást fölváltva letelepedhesenek. Faiskolák állítása vagy a hol már léteznek, azok vadoncokkal való beültetése, az illető egyh. és isk. előljáróknak meghagyatott, hogy így a fatenyésztés, oltás által való nemesítés nemcsak gyönyört, hanem, kivált árnytalan alföldi rónánkon magán- és nemzetgazdasági tekinteteből is hasznot-árasztó fontos munkája, mihamarább megkezdessék, ohajtott sikerre vezetessék. De a szellemi állapot sem lön kifelejtve a lehető gondoskodásból, Hogy a növendékek — mint egyházmegyeszerte sajnos tapasztalható — iskolai teljes képeztetésük, különösen konfirmatio előtt el ne vonassanak az iskolától: határoztatott, miszerint jövőben a korfímáltak nevei egy külön jegyzőkönyvbe vezetettvén, lelkész urak az ilyeneknek bizonyítványt adjanak, s e bizonyítványok majdan a házasságra lépésnél előkéressenek. Fölvándók az egyes egyházak, hogy mindenütt egy kis töke alapításáról gondoskodjanak, jutalmi könyvecskékre. Ezenkívül isk. könyvtár állítása a körügyelet számára, a körügyelők élénk gondjaiba ajánlatott. A körügyelők eljárásuk minél célirányosb s egy-

öntetűbb volta tekintetéből, egyszersmind, hogy köztök élénk eszmecsere történjék, az egyházmegyei gyűléseket megelőzőleg mindig érteközletet fognak tartani.

Meg kell jegyezmem, miszerint ezek legnagyobb részben a gyomai körügyelő t. Bonyhay Beniamin tanácsbíró növelészetű hivatottsággal összeállított jelentése nyomán hozattak szönyegre, s emeltettek határozati erőre. Végül egy különösen honitörténelmi olv. könyv szükségessége fejeztetvén ki: miután vett értesülés szerint Vincze Sándor makói tanárnak ily műve készülöben volna, a mihamarább bevégezendő mű jövő gyűlésig birálatra segédgondn. ő nagysága Lónyay Menyhért, Bonyhay Beniamin, Szél Sámuel tanácsbíró uraknak kiadatni határozatott.

— Vesse, jun. 17. (Vége.) Tanítói érteközletünket május 21. tartottuk Iháros-Berényben, mely kezdetét reggeli 9 órakor vette éneklés és imádsággal, végződött pedig délután egykor. Lelkésztársaim közül csak egyet valánk, nagytiszt. Andorka János urat szerencsések körünkben tisztelhetni. Fájt nem látni ott azokat, kik erkölesileg szinte tagjai az érteközletnek, kiknek épen úgy, mint a tanítóknak, mert hisz ök is tanítók, szivökön kellene hordani a növelés szent ügyét. De ha nehezen esett lelkésztársaimat nélkülözni érteközletünkön, menyivel inkább sértett némely tanító uraknak részvétlensége, kik nemcsak, hogy legszentebb teendőiket, hanem még ebbeli kötelezettségöket is elmulasztják, nem tartván talán eléggé szükségesnek, az érteközleten való megjelenést. Neveiket ez fegyszer elhallgatom, de tegye azt bár ki a jövőben, én nem fogom kimélni, hanem a nyilvánosság előtt újammal mutatva rájuk, eimondom: Ezek azok, kik köteleességeiket elhanyagolják, kik nem engödelmesködnek a felsőségnek. E sorok írója mindenek előtt rövid beszédben üdvözlé a jelenvoltakat, érinté a gyűlés tárgyait, mint azt már körlevelében is kitüzte, szükségesnek s szokásszerűnek tartotta a múlt évi érteközlet jegyzökönyvét fölolvasni, de minthogy a jegyzöi szék megürült az ihász-berényi tanító halálával, helyébe általános szötöbbséggel az ihász-berényi új tanító Pammer János választatott. Ez helyét elfoglalván, a jegyzökönyvet fölolvasá. Azután jelentetett, hogy azon leckerend helyett, mely a múlt tanévben esperességünkben létezett, és még némely tanítók a szerint, mások saját belátásuk vagy épen régi schlendrián mód és szokás szerint tanítanak, fogadtassék el kevés módosítással azon leckerend, melyet nagytiszt. Pálffy József „Utasítás a népiskola

tanítók számára“ című hasznos könyvében közölt. És mi ezt kis módosítással el is fogadtuk s esperességi gyűlésünkben előterjesztettük, a hol az megerősített s nekünk körlelkészeknek utasításul adatott, hogy jövőre a föntnevezett leckerend szerint vizsgáljuk iskoláinkat. Továbbá a föladott tárgyra olvasta el némely tanító írott munkáját, melyekre aztán megjegyzéseit mindenki nyilváníthatta és nyilvánította is. Némelyik tanító pedig előszóval adta elő az értéközleten azt, a mit a lefolyt tanévben véghez vitt, előszóval mondván iskolájának előnyeit és hátrányait. Végül pedig néhány tanító példával mutatta tisztí társainak, tisztí-társait úgy tekintvén, mint tanítványait, hogy mint kezd az ujone gyermekkel a tanításhoz, mint tanítja a bötüket, nézlettant, a számtant és egyéb tárgyakat. A gyűlés ezzel befejeztetett. A pénztárnoknak mindenki tartozását leróttá. Az elnök hasznos könyvek meghozatására, könyvtárunk számára, megkérétt.

Helybeli tanító, az ujonnan választott jegyző, a tanítói kart ebédre magához meghívta, kinek magyar vendégszeretében részesültünk mindnyájan, s tapasztalt szivességeért a fiatal tanító úrnak és szeretett nejének, a tanítói értéközlet nevében hálás köszönetet mondok.

Esperességi gyűlésünk Fajson jun. 6. történt, hol a többek közül a nagytiszt. esperesség örvendetes tudomásul vette a tanítói kar által fölállított és létre hozott könyvtárt, s ennek következtében indítványoztatott egy esperességi könyvtár fölállítása, melybe a lelkészek évenkiut 2 frtot fizetni köteleztettek, a tanítók pedig egyet. A világi urak is fölszólíttassanak akár pénz, akár könyvek adományozására. Az esperességi gyűlés végeztével a könyvtárra tek. Kund Vince, megyei fölügyelő úr 10 frtot ajándékozott. Áldja meg érte az Úr. Én pedig tartozásomon fölül 12 db könyvvel szaporítottam előlegesen is zsenge könyvtárunkat.*)

Junius 6. szenteltünk föl egy imaházat Fajson, tek. Kund uraság kertjében lévöt, melyet saját költségén építetett. Énekelt az ihász-berényi polgárgyermekekből álló dalárda Pammer János tanító elnöksége alatt. Nagytiszt. Pongrác Ferenc esperes úr buzgó imával szentölte föl. A beszédet tiszt. Andorka János tartotta. Az Úrvacsorát pedig alkalmi beszéd mondásával tiszt. Szalay Sándor szolgáltatta ki. Befejezésül Kölcsey-hymnusa énekelletett.

Most pedig Isten velünk!

Sz. S.

*) Ezért is áldja meg az Úr!

Szerk.

— Sopronból következő című könyvecskét kaptunk: „A keresztyén anyaszentegyház rövid története.“ Kisebb kiadás ev. népiskolák számára. Kiadta az ottani tanítóképezde.

— Kolozsvárott megjelent: „Szervezeti javaslat az erdélyi ev. ref. főtanodák rendezésére.“ Bizottsági megállapítás nyomán dolgozta Gáspár János, n.-enyedi növeléstanár és iskolamesteri képezde-igazgató. Ára 60 kr. E munkára, mely az e nemben megjelent legjobb művek közé tartozik, még visszatérünk.

Külföldi tanügyi szemle.

△ Bécsből írják, hogy az ottani tanítói fizetések a lehetőleg legnyomorultabbak. Az evang. népiskolai tanítók 300—600 frtot, a katolikusok 200—350 frtot kapnak. Ehhez járul, hogy szállást is magok fizetnek ez összegből, s a 350 frtnyi maximumra csak 10—15 évi hivataloskodás után van kilátás. Az éhen halástól csupán az által mentik meg magokat, hogy magán órákat adnak. A tudósító, kinek ez adatokat köszönjük, fölhozza az ottani drágaságot is, mely szerint egy font marbahús 30 kr., 1 font vaj 72 kr., 1 font kenyér 9 kr., egy bútorozott kis szobácska a külvárosban 11 forint hónaponként.

— Varsóban az iskolareform azzal kezdődött, hogy egyelőre a lányiskolákból az orosz nyelv kiküszöböltetett. Reménylik, hogy nem sokára valamennyi iskolából, valamint fensőbb tanintézetek alsó osztályaiból is ki lesz zárva.

Új zeneművek.

— Caecilie. Choralvorspiele und Choralbearbeitungen für die Orgel, v. Bönicke. Lipsee, Merseburger. 2 füzet. Ára 60 kr.

— Rincks 36 Nachspiele für die Orgel. 2-d kiadás. Essenben Bädernél. Ára 1 frt 88 kr.

— 100 kurze Orgelsätze von Fr. W. Blügel. Ugyanott. Ára 60 kr. o. b.

 Melléklet: Aláírási fölhívás ily című munkára: „Néhány év Petőfi életéből.“ Irta Szeberényi Lajos.

Nyomatott Szegeden, Burger Zsigmondnál.